Абдисалам ЮЛДАШОВ:

«ИСХАК РАЗЗАКОВ КЫРГЫЗСТАН ҮЧҮН ПЕТР I РОССИЯГА ЖАСАГАНДАЙ ЭМГЕК СИҢИРГЕН»

Үстүбүздөгү жылдын октябрь айында кыргыз элинин чыгаан инсандарынын бири Исхак Раззаковдун туулгандыгына 95 жыл толду. Бул маанилүү юбилейди республикалык деңгээлде өткөрүү үчүн президенттин, Өкмөттүн жана Жогорку Кеңештин буйругу чыккан. Ошол иш-чаралар кандай өткөрүлүп жаткандыгын билүү жана И.Раззаковдун адамдык, жетекчилик касиеттерине дагы бир ирет кайрылуу максатында «Лейлек-Илек-Илек» коомунун жетекчилеринин бири, көп жыл И.Раззаковдун кичи мекени Лейлек районунда аким болуп иштеген, юбилейлик комиссиянын мүчөсү Абдисалам Таирович Юлдашов менен маектештик.

- Абдисалам Таирович, И.Раззаковдун туулгандыгынын 95 жылдыгын татыктуу өткөрүүгө президент, Өкмөт жана парламент да маани берип, атайын иш-чаралар белгиленген эле. Сиз И.Раззаковдун кичи мекени болгон Лейлек районунун кулуну жана бул райондо көп жыл администрациянын башчысы катары иштеген жетекчи жана «Лейлек-Илек-Илек» коомунун теңтөрагасы катары эмнелерди айта аласыз?

- Эң оболу мен мындан үч жыл мурда бир эле лейлектиктердин эмес, бүтүндөй кыргыз элинин сүйүктүү инсаны катары белгилүү Исхак абабыздын акыркы керээзин аткарып, сөөгүн Москвадан Кыргызстанга алып келгендигибизди белгилеп өткүм келет. Баса, бул демилге 1999-жылы И.Раззаковдун көзү өткөндүгүнүн 20 жылдыгына арналып, ушул сиз экөөбүз маектешип отурган «Уста» заводунун клубунда Р.Менсеитова эже тарабынан айтылып, андан соң коомчулук колдогон соң сөөктү алып келүү боюнча өкмөттүк комиссия түзүлгөн.

Ал эми И.Раззаковдун ысымын түбөлүккө калтыруу үчүн мамлекеттик деңгээлде илимий-практикалык конференциялар өткөрүлүп, Бишкек шаарындагы Техникалык университетке, бир көчөгө жана Лейлек районундагы өзүнүн киндик каны тамган айылына ысымы ыйгарылды. Мындан тышкары лейлектик жердештери жыл сайын туулган жана көзү өткөн күндөрү бейитине барып куран окуп турабыз.

- Биздин билишибизче И.Раззаковдун өмүр баянын, ишмердүүлүгүн баяндаган алгачкы китепти чыгарууга сиз демөөрчү болгон экенсиз.

- Ооба, Кадыр Калилов деген азыр КТРде иштеген лейлектик журналист И.Раззаковдун көпчүлүккө анча белгисиз же көмүскөдө калып келген өмүр баянын өз алдынча изилдеп жүргөндүгүн жана эгер демөөрчү чыгып калса, ошол эмгегин китеп кылып чыгаруу ниети бар экендигин айтып калды. Ошол учурда жаңыдан бизнес жасап жүргөн элем. Андыктан каражат маселесин мойнума алып, 1995-жылы «Ишмер инсан» деген китеп жарык көрдү. Ал эми И.Раззаков жөнүндө кеңири жазылган замандаштарынын эскерүүлөрү жана башка макалалардын топтомунан турган көлөмдүү китепти чыгарууга дагы бир белгилүү ишкер агабыз «Бакай» АКнын президенти М.Ибрагимов демөөрчү болду.

- Абдисалам Таирович, өзүңүз белгилеп өткөндөй, бүгүнкү күндө И.Раззаков жөнүндө көп эле айтылып, жазылып жатат. Бирок азыркы учурга ураан катары пайдаланыла турган «Мен ак болсом, сен ак болсоң, коом да таза болот» деген учкул сөздүн автору тууралуу көзү өткөн соң көп жыл ачык айтылбай келди...

- Сыягы, ошол учурдагы кайсы бир адамдар үчүн Кыргызстанга, кыргыз элине жандили менен кызмат кылып, келечектүү иштерди бүтүргөн инсан жөнүндө болгонун болгондой айтуу кызганууну жаратса керек. Ал тургай И.Раззаковду улутчул катары айыптап, кызматтан алышкан соң Кыргызстанга батырышпай, үйбүлөсү менен Москвага көчүп кетүүгө аргасыз кылышпадыбы. Бирок ал киши кечээки мамлекет башчыбызга окшоп өз өлкөсүн жакырчылыктын чегине жеткирип, үйбүлөсү менен коррупцияга малынып калган жок эле да. Ал тургай ошол учурда Кыргызстанда коррупция деген сөздүн өзү жок болчу. Кайра И.Раззаков 1945-жылы Улуу Ата мекендик согуштан кийинки республиканын оор экономикалык абалын оңдой алат деп борбор (Москва) тарабынан тандалып, Өзбекстандан жөнөтүлгөн жетекчи эле. Баса, ушул сөзүмө бир далилди келтире кетейин. Ал кезде самолет болбогон менен поезд бар эмес беле, И.Раззаков Ташкенттен Кыргызстанга жетекчи катары дайындалган соң поездге отуруп, Фрунзеге жеткенче бейтааныш эле бир адам менен сүйлөшүп, Кыргызстан жөнүндө болгон маалыматты алып, бирок өзү жөнүндө айтпайт. Мен бул жерде И.Раззаковдун өтө кыраакылыгын, эл жана мамлекетти карапайым адамдын көзү менен караган көрөгөчтүгүн белгилегим келет. Азыркы жетекчилер да ушундай болсо, элибиздин турмушу тез оңолор беле?

- Сиз Лейлек районунун акими катары И.Раззаковдун ишмердүүлүгүн, улуу инсан экендигин жайылтууда кандай салым коштуңуз?

- Жогоруда айтылгандай 1999-жылы Исхак абабыздын сөөгүн Москвадан алып келүү боюнча өкмөткө кайрылып, ал демилгебиз 2002-жылы аткарылды. Бирок мен ошол учурда жөнөкөй эле катардагы ишкер элем. Эмнегедир ошондон көп өтпөй «Уста» заводун менчиктештирүүгө жетишип, Алабука районуна аким болуп дайындалдым. Кийинчерээк түз насип буйруп, өзүм туулуп өскөн Лейлек районунун администрация башчысы болуп калдым. Ал эми менин бул эки райондун жетекчиси катары кандай иштегендигиме калыс бааны эл берер. Бир гана белгилеп коерум, Алабука районунун эли мени эски бийлик негизсиз кызматтан алгандыктан кетирбейбиз деп чыгышып, акыры «Алабука районунун ардактуу атуулу» деген сыйурмат менен узатышкан. Лейлек районунда мурдагы Кулунду айыл өкмөтүн И.Раззаковдун атына өзгөртүү боюнча Жогорку Кеңешке кайрылдым. Эң негизгиси Лейлек районунда суу өтө көйгөйлүү маселе. Бул тартыштыкты жоюу үчүн 1950-жылдары И.Раззаков Кулунду каналын курдуруп, сегиз миң гектар аянтты сугат жерге айлантуу менен бирге чегараны сактап калса, андан жарым кылым өткөн соң мен «Саркент» суу долбоорун ишке ашырып, азыр Лейлек районунун жогорку зонасындагы жети миң гектар (13 айыл) аянт куллурган өрөөнгө айлануу алдында турат. Абетте, бул эмгектериме кандайдыр бир деңгээлде И.Раззаковдун арбагы да колдоо көрсөттү деп ойлоймун. Бул менин эмес, ал кишинин өмүрлүк жубайынын сөзү. Анткени жеңебиз 1970-жылы Москвада И.Раззаковдун жээни Ашым Артыковго «Силердин агаңар өтө таза адам, бул кишиге жакшылык кылгандар жамандык көрбөйт» деп айткан экен.

- Демейде кандай гана адам болбосун көзү тирүүсүндө жасаган иши менен бааланат эмеспи. Биз И.Раззаковду 15 жылга жакын Кыргызстанды башкарган жетекчи катары кайсы эмгектери аркылуу эскере алабыз?

- Эгер артка кылчайсак, Кыргызстандагы стратегиялык мааниси бар ири курулуштар И.Раззаковдун тушунда бүткөрүлгөн экен. Бул сөзүбүзгө мисал катары «Бишкек - Ош» жолун, «Бишкек - Балыкчы» темир жолун, борборубуздагы А.Малдыбаев атындагы опера жана балет театрын, Илимдер академиясын, Нарын дарыясынын боюндагы каскаддарды айтсак болот. Эгер андан кийинки республиканы башкарган жетекчилер да ушундай иштерди жасаса, анда Кыргызстан чындап эле Швейцария болмок. Кыскасы, мен И.Раззаковдун ишмердүүлүгүн Петр I Россияга жасаган эмгекке тете баалар элем.

Айтмакчы, И.Раззаков бир гана экономиканы көтөрүү менен чектелип калбастан, элдин маданий турмушун жогорулатууга да көп көңүл бурган. Ошол СССРдин темирдей тартиби өкүм сүрүп, И.Сталин менен Н.Хрущевдун айткан, дегенине эч ким каяша сөз кайтара албаган заманда «Манас» эпосун жана кыргыз тилин көтөрүү кандай эрдик мене келечекти көрө билгендик. И.Раззаков бир кезде жашаган үйү музейге айланып, жакында ачылышы болот. Бул да болсо улуу инсанга карата сый-урмат.

Маектешкен
Эмилбек МОМУНОВ